

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Whistleblowing jako nový fenomén?

V posledních měsících se na odborných kanálech i mimo ně stále častěji skloňuje slovní spojení whistleblowing. Co se za tímto spojením skrývá? Jaký je jeho význam? Z jakého důvodu o tomto pojmu pravděpodobně uslyšíme všichni v budoucnu stále častěji? Jedná se o něco, co se bude týkat všech nebo jen některých subjektů? Toto jsou jen některé z řady otázek, jimiž se mnozí z nás budou v následujících měsících hlouběji zabývat. Na některé z nich se přitom pokusím obecně odpovědět i na následujících řádcích.

Označení whistleblowing je anglický výraz odvozený od slovního spojení „to blow the whistle“, tedy zapískat na píšťalku neboli v přeneseném smyslu upozornit, že se nehraje podle pravidel. Tzv. whistlebloweři jsou tedy osoby, které upozorňují na protiprávní jednání, o kterém se dozvěděli především v rámci výkonu svého zaměstnání, ale i při dalších souvisejících činnostech.

V České republice stále přetrvává spíše negativní postoj k osobám, které ve veřejném zájmu učiní oznámení o podezření ze spáchání protiprávního jednání, což pravděpodobně souvisí s negativními zkušenostmi z minulých režimů. Tyto osoby čelí rozporuplným reakcím svého okolí, a to často i reakcím negativním, ať už ze strany kolegů či zaměstnavatelů. Potencionální oznamovatelé jsou proto často od oznámení svých obav nebo podezření odrazeni kvůli strachu z tzv. odvetných opatření, která by mohla být jejich oznámením vyvolána. Takový stav však není z hlediska veřejného zájmu žádoucí. Včasné odhalení trestné či jiné protiprávní činnosti na základě podaného oznámení je jedním z nezbytných prvků, který sebou může přinášet úspory veřejných prostředků, odvrácení obecného ohrožení a má další pozitivní dopady [1]. Z toho důvodu byla na půdě Evropského parlamentu a Rady (EU) přijata směrnice 2019/1937 ze dne 23. října 2019, o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie („**Směrnice**“). Směrnice vymezuje základní rámec ochrany oznamovatelů, kterou musí do stanovené doby členské státy implementovat do svých právních řádů. Za tímto účelem vláda ČR schválila počátkem února letošního roku vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů, který se dále bude projednávat na půdě Poslanecké sněmovny („**Návrh zákona**“).

Předmětem Návrhu zákona je úprava podmínek podávání a posuzování oznámení, podmínek poskytování ochrany osobám, které oznámení podaly, a vymezení působnosti Ministerstva spravedlnosti ČR na úseku ochrany oznamovatelů. Oznámením se přitom dle ustanovení § 2 Návrhu zákona rozumí oznámení fyzické osoby obsahující informace o možném protiprávním jednání, které má znak trestného činu nebo přestupku nebo porušuje právní předpis nebo předpis Evropské unie ve vymezených oblastech (předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ochrany životního prostředí, zadávání veřejných zakázek, finančních služeb, ochrany osobních údajů a řady dalších oblastí), o jehož spáchání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností. Za jinou obdobnou činnost se přitom považuje zaměstnání, samostatná výdělečná činnost, výkon práv spojených s účastí v právnické osobě, výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby, správa svěřenského fondu, výkon práv a povinností vyplývajících ze smlouvy, jejímž předmětem je poskytování dodávek, služeb, stavebních prací nebo jiného obdobného plnění a další činnosti vymezené v Návrhu zákona. Je tedy vhodné uvést, že se nejedná pouze o oznamování v rámci zaměstnaneckého poměru, ale může k němu dojít i v rámci dodavatelských a odběratelských vztahů.

Potencionálním oznamovatelům má být umožněno podat oznámení třemi způsoby. Jednak jej mohou

podat prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, dále prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému zřízeného Ministerstvem spravedlnosti ČR, či případně jej mohou oznamovatelé přímo zveřejnit postupem dle § 22 Návrhu zákona. V tomto článku se dále zaměřím především na vnitřní oznamovací systém, jež budou muset zavést všechny tzv. povinné subjekty, kterými se rozumí především veřejní zadavatelé s výjimkou obcí s méně než 5 000 obyvateli a zaměstnavatelé, kteří v uplynulém kalendářním čtvrtletí zaměstnávali v průměru nejméně **25 zaměstnanců**. Dle důvodové zprávy k Návrhu zákona je přitom v České republice 1606 veřejných zadavatelů a 283 025 zaměstnavatelů, přičemž řada z nich spadá pod definici povinného subjektu dle tohoto Návrhu zákona. Z postavení povinného subjektu dle Návrhu zákona bude těmto vyplývat povinnost určit příslušné osoby, které budou přijímat a posuzovat důvodnost podaných oznámení, navrhopat opatření k nápravě nebo předejití protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení, a které budou postupovat nestranně a zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděly při výkonu své činnosti. To však není všechno k čemu budou tzv. povinné subjekty dle nové právní úpravy povinny. Povinné subjekty budou muset dále zajistit uveřejnění informací o způsobech oznamování způsobem umožňujícím dálkový přístup, poučit příslušné osoby o jejich právech a povinnostech, umožnit příslušným osobám podání oznámení prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému stanovených způsobem, řádně posoudit důvodnost příslušných oznámení, vyrozumět oznamovatele o přijetí oznámení, výsledcích posouzení a případných přijatých opatření k nápravě. S tím povinným subjektům vznikne řada souvisejících nákladů, které byly v návrhu Směrnice odhadnuty pro všechny povinné subjekty v rámci Evropské unie ve výši 542,9 miliónů EUR jako jednorázové náklady pro zavedení interních postupů a ve výši 1.016,7 miliónů EUR jako roční náklady.

Oznamovatel a další osoby uvedené v ustanovení § 4 Návrhu zákona, mezi něž patří například osoby blízké oznamovateli, kolegové oznamovatele, osoby, které jsou osobou ovládanou oznamovatelem a řada dalších, nesmí být v souvislosti s podaným oznámením vystaveny tzv. odvetným opatřením, jimiž se rozumí taková jednání v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností oznamovatele, která byla vyvolána oznámením a která oznamovateli nebo výše uvedeným osobám mohou způsobit újmu. Návrh zákona představuje rovněž v ustanovení § 4 odst. 2 demonstrativní výčet některých odvetných opatření, kam řadí na první pohled nápadné reakce ze strany zaměstnavatele, jako jsou rozvázání pracovního poměru, zrušení právního vztahu založeného na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr, snížení mzdy nebo platu. Zároveň zde řadí i méně nápadné formy odvetných opatření, jako například neumožnění odborného rozvoje, vyžadování lékařského posudku či změna rozvržení pracovní doby. Pokud by oznámení bylo podáno například ve vztahu dodavatelsko-odběratelském, tak mezi odvetná opatření bude patřit zejména výpověď nebo odstoupení od smlouvy. Dojde-li přesto v souvislosti s podaným oznámením k reakci ve formě odvetného opatření, může se postižená osoba domáhat přiměřeného zadostiučinění a současně se nedovoleně reagující osoba dopustí přestupku ve smyslu Návrh zákona.

Ochrana oznamovatelů jde přitom tak daleko, že dle Návrhu zákona, měl-li oznamovatel oprávněné důvody se domnívat, že oznámení bylo nezbytné pro odhalení protiprávního jednání, nepovažuje se oznámení za porušení bankovního tajemství, smluvní povinnosti mlčenlivosti, povinnosti mlčenlivosti podle daňového řádu ani povinnosti zachovávat mlčenlivost podle jiných právních předpisů vyjma uvedených výjimek, kam patří typicky mlčenlivost notářů, advokátů a dalších. Ochrana oznamovatele však není bezbřehá. Pro předcházení zneužití se ochrana před odvetnými opatřeními se neposkytne osobě, která podala vědomě nepravdivé oznámení.

Dle návrhu zákona mají povinné subjekty čas do 31. března 2022, aby zřídily vnitřní oznamovací systém a zavedly další související opatření nutná ke splnění všech povinností dle Návrhu zákona. Nedojde-li ze strany povinných osob k respektování těchto povinností, zejména nezavedou-li příslušný vnitřní oznamovací systém do výše uvedeného dne, vystavují se riziku pokuty až do výše

1.000.000 Kč nebo 5 % z čistého obrátu.

Závěrem:

Právní úprava ochrany oznamovatelů je důležitou součástí komplexu předcházení protiprávního jednání, zejména ve formě korupce. Cílem Směrnice je nastavit základní rámec ochrany oznamovatelů na území Evropské unie. Návrh zákona jde přitom ještě nad rámec Směrnice a zavádí širokému okruhu povinných osob řadu povinností. Tyto osoby budou muset zavést vnitřní oznamovací systém a nastavit další pravidla interního fungování pro splnění všech zákonných požadavků. Tento interní systém by se měl propojit s dříve zavedenými mechanismy v rámci zaměstnavatele, zejména s vnitřními pravidly pro nakládání s osobními údaji dle pravidel GDPR či pravidly předcházení trestné činnosti v rámci právnických osob. Pravděpodobně však do budoucna budou moci povinné osoby využít služeb třetích osob, které zřídí příslušné platformy, jež budou plnit všechny zákonné povinnosti za povinné osoby a budou plně v souladu s příslušnou právní úpravou. Problematika whistleblowingu je tak další výzvou nejen pro advokátní kanceláře, ale celou řadu dalších subjektů, které mají ještě více než rok na to, aby se řádně připravily. V rámci legislativního procesu však může dojít ještě k celé řadě změn Návrhu zákona. Nezbývá nám nyní nic jiného, než čekat a sledovat další vývoj v této oblasti.

JUDr. Matěj Černý,
advokát

[FORLEX s.r.o., advokátní kancelář](#)

Poděbradova 2738/16
Ostrava 702 00

Tel.: +420 596 110 300
e-mail: info@forlex.cz

[1] Důvodová zpráva k návrhu zákona na ochranu oznamovatelů

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nové limity opatrovnického rozhodování v judikatuře ESLP a Ústavního soudu](#)

- [Mimosmluvní odměna při společném zastupování více osob](#)
- [Nepřiznané koalice](#)
- [Společnost s podíly 50:50 – právní rizika patových situací a jejich smluvní řešení](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 34: Jednání za společnost – prokura](#)
- [Jak nastavit smlouvy s dodavateli podle nové právní úpravy kybernetické bezpečnosti?](#)
- [Vada koupené věci – kdy zjištěné nedostatky zakládají kupujícímu práva z vadného plnění a kdy nikoliv?](#)
- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)